

PRILOZI ZA BIOGRAFIJU I BIBLIOGRAFIJU DON JAKOVA KOSTOVIĆA

Povodom dvadesete obljetnice smrti

Ivan Pažanin, Split

Don Jakov Kostović, naš poznati klasični filolog, esejist i prevoditelj, rođen je u drevnoj obitelji Kostovića čiji korijeni sežu do kraja XVI. stoljeća, od oca mjesnog glavarara Šimuna i majke Antice r. Čudina¹, 9. studenoga 1895. na otoku Drveniku kojega mjesni pjesnik ovako opjevava: *Otok leži nasred sinja mora / Talijanski zove se Zirona / U komu se rodiše junaci / Tako zvani mladi Drvenčanci.*²

U tom mediteranskom krajoliku proveo je djetinjstvo uz oca "poštena starca Šimuna Kostovića"³ koji ga je učio čitati i pisati, a i rodoljublju. Sam o tome priča: "Nećete vjerovati da ja uopće nisam polazio osnovnu školu. U mom rodnom Drveniku tada je nije bilo i ja sam upisao gimnaziju na osnovu prijemnog ispita. Čitati i pisati naučio sam od oca, a oko mjesec dana instrukcije iz ostalih predmeta davao mi je jedan gimnazijalac. Na ispitu sam prošao s odličnim."⁴ Međutim, u Izvodu iz službeničkog lista (sastavljen 1933. ili nešto kasnije), te u Osobniku (u Zagrebu, 25. siječnja 1942)⁵ gdje

¹ Rod Kostovića u dokumentima se spominje od godine 1597. S obzirom na veći broj obitelji živućih oko godine 1600. koje se mogu rekonstruirati na temelju sačuvanih izvora (matične knjige od 1630. i drugi dokumenti), Kostović vjerovatno u selu žive i prije godine 1597, no njihovo porijeklo se, na temelju sačuvanih izvora, ne može utvrditi. Također nije potpuno sigurno da li su tijekom XVI. stoljeća, živjeli i na otoku ili isključivo u Vinišćima, na obližnjem kopnu. Iz Vinišća na Veli Drvenik, odselili su Juraj (1762-1817; 1. migracija oko godine 1798) i Mate (1798-1887; 2. migracija godine 1818). Matin sin Ivan (1832-1899) ponovo je doselio iz V. Drvenika u Vinišće i priženio se u obitelj Rušinović, vjerovatno oko godine 1865 (također je moguće da je do migracije došlo oko 1871. jer su njihova djeca krštena, izuzev izvanbračnog Jakova, 1861, sve do godine 1870. na otoku). Jakovljevi pradjed Mate (oženjen Matijom Bašić ud. Grlava) doselio se oko 1818. iz Vinišća na Drvenik, a umro 1887. Jakov Kostović punim se imenom zvao Jakov Joso Tudor. Krstio ga je mjesni župnik don Fran Laurentije Strmić 16. prosinca 1895. Kumovi mu bijahu posjednik Fridrik Moretti i švelja Zanne Zanne, oboje iz Trogira, a svjedoci trgovac Jakov Tironi iz Trogira, te drveniški posjednik Spasoje Kvarantan. Privremena primalja Kate Rudić (Matična knjiga rođenih od 1867-1900, sv. VII, str. 163, br. 22, Arhiv župnog ureda Veli Drvenik, dalje ŽAVD; krštenica iliti svjedodžba rođenja i krštenja, u Drveniku - Zirona dne 11. novembra 1914, potpisana od župnika don A. Vuletina. Zadnji dokument, kao i cijeli niz drugih dokumenata koji se odnose na J. Kostovića, ustupio nam je na uvid nasljednik njegove pismene ostavštine Franjo Srša iz Murskog Središća (dalje: FS), kojemu i ovom prilikom zahvaljujemo na suradnji.

² Rafael Kvarantan, *Pjesma prigodom odkupa otoka Drvenika kod Trogira*, Split 1897, str. 3. Na kraju pjesme stoji nadnevak: Drvenik, 20 siječnja 1897.

³ Rafael Kvarantan, op. cit., str. 13.

⁴ Antun Hrustek, *Život uz knjige*, Medimurje, br. 877, 10. ožujka 1971. str. 9.

⁵ FS, Izvod iz službeničkog lista; Nezavisna Država Hrvatska, Osobnik, Zagreb, 25. siječnja 1942, ispunjen i potpisan od dr. Jakova Kostovića.

vlastoručno ispisuje podatke o svom kretanju u službi, navodi da je pučku školu (četiri razreda) polazio u Drveniku od 1903/4-1906/7. Jamačno se radilo o pomoćnoj školi koju je držao župnik, jer je državna škola u Drveniku počela s radom znatno kasnije.

U prvi A razred Ćesarsko-kraljevske velike gimnazije u Spljetu primljen je školske godine 1907/08, gdje je četiri niža razreda završio do 1910/11.⁶ dok je 31. kolovoza 1908. primljen kao svećenički kandidat u Biskupsko sjemenište. Molbi njegova oca za potporu nije udovoljeno jer nije bilo raspoloživih sredstava.⁷ Četiri viša razreda gimnazijskih nauka (šk. g. 1911/12-1914/15) svršio je privatno na Privatnoj školi gimnazijskih nauka u Biskupskom sjemeništu (za klerike) u Spljetu.⁸

U duhovničku službu stupio je, postavši đakon, 19. ožujka 1918. i ostao u njoj neprekidno do 3. svibnja 1930. kada prelazi u državnu službu kao profesor.⁹ Za svećenika je zaređen, poslije naukovanja na visokom bogoslovnom učilištu u Zadru, 16. lipnja 1918.¹⁰ Crkvenu svećeničku službu započeo je najprije kao župski pomoćnik kod sv. Petra u splitskoj župi Lučac 1. studenoga 1918.¹¹ gdje ostaje samo devet mjeseci. Istodobno je 1. listopada iste godine dodijeljen za službu prefekta (starijeg nadstojnika) u Dijecezansko dječje sjemenište. Za posljednju službu primao je, uz stan i opskrbu, te "ostale pogodnosti što uživaju drugi starešine, nagradu od mjesečnih K 60 blagajne istog zavoda".¹² Provizorom odnosno vikarom rodnoga mu Drvenika postao

⁶ FS, Školska svjedodžba Ć. kr. Velike Gimnazije "U Spljetu 15. veljače 1908, br. 23, (potpisna od razrednika Rabadana); *Status personalis et localis*. 1909, str. 137; godine 1910, str. ; Svjedodžba zrelosti Državne gimnazije u Splitu, u Splitu dne 7. listopada 1920 (potpisana od V. Grossa predsjednika Ispitnoga upraviteljstva, V. Petrićevića, gimn. upravitelja i glavara razreda J. Namara).

⁷ FS, Dopis Biskupskog sjemeništa, Spljet, br. 145, Split, 4. rujna 1908, upućen od ravnatelja Bašića gospodinu Šimunu Kostoviću pk. Jakova.

⁸ FS, Privatna godišnja svjedodžba Privatne škole gimnazijskih nauka u Biskupskom sjemeništu (za klerike) u Spljetu, broj kataloga 4, u Spljetu dne 4. jula 1914. (potpisana od upravitelja prof. Rubolija i razrednika prof. Ante Roje) o završenom sedmom razredu "s odlikom"; *Status personalis*. 1913, str. 149.

⁹ Arhiv Nadbiskupije splitsko-makarske, *Knjiga zaređenika od 1900-1925*, sv. II, l. 41. FS, Uvjerenje Biskupskog ordinarijata Split, br. 156/50, Split, 16. 1. 1950. Prema njemu, ukupno trajanje Kostovićeve duhovničke službe iznosi 12 godina, 1 mjesec i 18 dana. Tu se kaže: "Za sve to vrijeme u duhovničkoj službi nije bio kažnjavan kaznama, koje bi utjecale na tok njegova službovanja u Crkvi." Prema ovom dokumentu, dakonom je postao 15. ožujka, a prema drugom, FS, uvjerenje br. 1018/40 Biskupskog ordinarijata u Splitu, od 10. svibnja 1940, to je bilo 19. ožujka.

¹⁰ FS, Posvjedočenje o zaređenju Nrus 1112, Jaderae, die 16 Julii 1918, potpisano od can. Piasevoli, provicarius generalis.

¹¹ FS, Uvjerenje Biskupskog ordinarijata Split, br. 1018/40 od 10. svibnja 1940. (Župskim pomoćnikom Lučca imenovan je odlukom Biskupskog ordinarijata Split od 1. 11. 1918, br. 2844/18. U Lučcu ostaje do 31. 7. 1919. tj. 9 mjeseci); Tablice o službi (od 28. 2. 1930), koje je sam ispunio: Gdje sam i kada bio imenovan.

¹² FS, Odluka Biskupskog ordinarijata Split br. 2714/ex 18 o imenovanju starijim nadstojnikom u Biskupskom sjemeništu od 26. rujna 1918; Kartoteka umrlih svećenika Nadbiskupije splitsko-makarske; Uvjerenje Biskupskog ordinarijata Split

je 5. kolovoza 1919, što je obavljao samo dvadesetšest dana kada biva župskim upraviteljem (1. rujna 1919).¹³ Kao dušobrižnik u župi Drvenik uredio je župni arhiv, obojio župnu crkvu, nabavio drugo zvono i popravio crkvu sv. Nikole.¹⁴ Kapitularni vikar Leopold Ivanišević, na njegovu želju, riješio ga je službe u Drveniku, pa je župu predao don Vjekoslavu Stelli. Tada je formalno premješten u Makarsku gdje je od 1. listopada 1922. obavljao službu župskog pomoćnika i koralnog vikara sustolnog kaptola Makarske, ali je ustvari vršio službu starijeg nadzornika u Biskupskom sjemeništu, koje je službe riješen 28. veljače 1930. kada je protiv volje starješina preuzeo službu profesora izvan biskupije.¹⁵ Na službi u Makarskoj formalno je bio dvije godine, naime od 1. listopada 1922. do 30. rujna 1924. Tada je kao suplent predavao hrvatski, francuski i talijanski jezik u sjemenišnoj gimnaziji. U međuvremenu je dokazao sposobnost za "akademične nauke" položivši ispit zrelosti u klasičnoj državnoj gimnaziji u Splitu 7. listopada 1920. i bio proglašen "zrelim s odlikom".¹⁶

Radi stručnog usavršavanja, te da bi mogao predavati francuski i latinski jezik u Diecezanskoj klasičnoj gimnaziji, listopada 1924. dobiva od Ordinarijata trajni dopust. Već 1923. pohađa predavanja na filozofskom fakultetu katoličkog sveučilišta u Lyonu, a školske godine 1924/25. i na filozofskom fakultetu u Grenoblu. Studiranje nastavlja na zagrebačkom filozofskom fakultetu od 1925/26. do 1927/28. kada je svršio "mudroslovne nauke".¹⁷ Po apsolviranom studiju, na istom sveučilištu postiže akademski stupanj doktorata s tezom "De Horatii poetae indole romana" 31. siječnja 1929.¹⁸

Usprkos profesorskom mjestu, koje ga je čekalo u sjemenišnoj gimnaziji i odobrenom dopustu na ime i račun Biskupije, don Jakov se ne vraća u Split, nakon položenog profesorskog ispita 19. listopada 1929. kojim je utvrđeno da može učiti latinski i francuski jezik u svim

br. 1018/40 od 10. 5. 1940; Gdje sam i kada bio imenovan. Starijim nadstojnikom bio je mjesec dana.

¹³ Provizorom Drvenika postao je odlukom Ordinarijata od 5. 8. 1919, br. 2381/19 (Provizor je do 31.8 1919. u Drveniku), a župskim upraviteljem odlukom od 30. 8. 1919, br. 2666/19. Župnik Drvenika bijaše do 30. 9. 1922. tj. tri godine, jedan mjesec i jedan dan (FS, Tablice o službi; Gdje sam i kada bio imenovan; Uvjerenje Ordinarijata br. 1018/40).

¹⁴ Špiro Vuković, *Veliki i Mali Drvenik*, u: Nada, V, 1983, br. 4 i 5, str. 118.

¹⁵ FS, Tablice o službi; Gdje sam i kada bio imenovan; Uvjerenje br. 1018/40. U Makarsku je imenovan odlukom Ordinarijata od 15. 9. 1922, br. 2289/22. Nadstojnikom u Sjemeništu imenovan je odlukom K br. 2239/22 od 15. 9 1922. U uvjerenju br. 1018/40 navodi se da je službe u Makarskoj riješen 28. 2. 1930, odlukom od 11.12.1930. kao i u Tablici o službi od 28. 2. 1930.

¹⁶ FS, Svjedodžba zrelosti Državne gimnazije u Splitu, br. 32, od 7. listopada 1920.

¹⁷ FS, Apsolutorij Mudroslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, br. 3580, 1928, u Zagrebu dne 17. marta 1928; Izvod iz službeničkog lista, uvjerenje ordinarijata Split br. 1018/40 od 10. 5. 1940; Osobnik; Status personalis 1925, str. 158.

¹⁸ FS, Doktorska diploma Nrus 254-1925 od 31. siječnja 1929 (potpisana od dekana Fanceva, rektora Belobrka i promotora Stjepaneka).

razredima srednjih škola, već je po riječima biskupa Bonefačića "diecezu nezahvalno napustio i mučke zatražio vani službu, pa je zaslužio crkvenu kaznu".¹⁹

U profesorsko zvanje nanovo se vraća kao honorarni profesor francuskog i latinskog jezika pri Ženskoj realnoj gimnaziji Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga u Zagrebu 1. studenoga 1929. koja nije imala pravo javnosti (privatna gimnazija).²⁰

Iz Zagreba je premješten u Šibenik na mjesto suplenta I. kategorije 9. grupe Državne realne gimnazije u Šibeniku 3. svibnja 1930. (nastupio na službu 19. 5. t. g.), a profesorom iste škole postaje 12. svibnja 1933. i predaje francuski jezik, te tu s prekidima radi sve od srpnja 1940. U školskoj godini 1939/40. na mjesto oboljelog direktora Ilije Maričića za vršioca dužnosti direktora Realne gimnazije s klasičnim odjeljenjem u Šibeniku postavljen je profesor Kostović. Ovu je službu Kostović obavljao od 11. siječnja do srpnja 1940.²¹ Ivo Livaković u svojoj knjizi *Šibenska gimnazija* navodi da je Kostović u toj školi profesor već od godine 1929. koji podatak ne postoji u nijednom drugom dostupnom dokumentu, pa ni u Kostovićevim "obrascima o kretanju u službi".²²

Na vlastitu molbu iz ove je gimnazije premješten 27. kolovoza 1937. za profesora Državne I. ženske realne gimnazije u Zagrebu²³,

¹⁹ FS, Ispitna svjedodžba Kr. povjerenstva za ispitivanje kandidata srednjoškolskog učiteljstva u Zagrebu br. 270. 1. 929, U Zagrebu 19. oktobra 1929; Uvjerenje br. 1018/40.

²⁰ FS, Dekret Nastojništva Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga u Zagrebu br. 483. 1929, U Zagrebu dne 30. oktobra 1929 (Potpis: Vrhovna nastojnica M. Ignacija Pavičić; Uverenje Ministarstva prosvete Kraljevine Jugoslavije, Odeljenje za srednju nastavu br. S. n. br. 48396/29, u Beogradu 30. januara 1930. Bio je profesor 8. grupe.

²¹ FS, Dopis Predstojnika Bana Banovine Hrvatske br. 2390-II-1940 od 11.1. 1940. o postavljanju za v.d. ravnatelja. Iako Livaković u spomenutoj knjizi navodi da je dužnost ravnatelja obavljao do 8. svibnja 1940, izgleda da to nije točno, već do srpnja 1940. jer prema dopisu br. 954/40, Šibenik, 3. srpnja 1940. koji upućuje u.z. ravnatelja Državne realne gimnazije gospodinu don Jakovu Kostoviću, v.d. ravnatelja, proizlazi da je Kostović 3. srpnja još uvijek ravnatelj. Ovu činjenicu potvrđuje to što je K. u Osobniku upisao da je 19. 6. 1940. odlukom Banske vlasti Zagreb br. 39690-II promaknut u IV. položajnu grupu 2. stupnja, a da je u Zagreb premješten tek 24. 8. 1940. Prema Općem šematizmu Katoličke crkve u Jugoslaviji, Sarajevo 1939, str. 202, proizlazi da je te godine Kostović u Šibeniku profesor klasičnih jezika.

²² FS, Tablice o službi; Izvod iz službeničkog lista; Osobnik; Uvjerenje o plaći činovnika-pripravnika u Šibeniku od 15. septembra 1931; Ivo Livaković, *Šibenska gimnazija 1806, 1864, 1909, 1979*, Šibenik 1979, str. 65, 91, 94, 210. Suplentom gimnazije u Šibeniku imenovan je odlukom Ministarstva prosvjete S.n. Br. 8748 od 3. 5. 1930. Tu je dužnost obnašao 3 godine i 9 dana. Profesorom iste škole u 8. položajnoj grupi imenovan je odlukom istog Ministarstva S.n. br. 13998 od 12. 5. 1933, a dužnost je obnašao 4 godine, 8 mjeseci i 13 dana. Kao suplent bio je razvrstan u položaj činovnika pripravnika i dobijao mjesečnu plaću od 1650 d.

²³ FS, Osobnik; Dopis direktora Državne realne gimnazije vit. Kralja Aleksandra I Ujedinitelja br. 1039/37 od 15. septembra 1937. Atribut "viteškog kralja A. I Ujedinitelja" je izostavljen iz naziva od 1939/40, pa je pun naziv glasio: Realna gimnazija s klasičnim odjeljenjima u Šibeniku (v. Livljanicevu knjigu, str. 91, bilj.

gdje je ostao do 4. studenoga 1937. Nanovo je dodjeljen na rad u šibensku gimnaziju u listopadu iste godine, odnosno istim rješenjem i premješten.²⁴ U Šibeniku na mjestu profesora ostaje do 15. rujna 1940. kada je razriješen, jer je u međuvremenu, u kolovozu, premješten u II. Žensku realnu gimnaziju u Zagrebu, da bi njenim v. d. ravnateljem postao u svibnju 1941.²⁵

U srpnja 1941. stupa na dužnost profesora Državne prve klasične gimnazije, a po "potrebi službe", dekretom Ministarstva nastave NDH.²⁶ Ujedno je dodijeljen od Ministarstva nastave, odlukom br. 47303 od 17. rujna 1941, Hrvatskom državnom uredu za jezik. Listopada iste godine određen je za lektora hrvatskog jezika u Bologni, za što je dobio plaćeni dopust od 1. studenoga 1941. do 30 lipnja 1942.²⁷ Od tada, pa do kraja rata 1945, izgleda da je opet bio profesorom I. Državne klasične gimnazije, a možda i nakon 1945.²⁸

Uspostavu hrvatske države godine 1941. dočekaao je s oduševljenjem, kao ostvarenje mnogostoljetnog narodnog sna i svako njezino potiranje i osporavanje, doživljavao je bolno. Služenje i žrtvovanje za Hrvatsku bilo mu je jedan od najčišćih ideala: "Dajte nam, da shvatimo i služimo vriednostima, koje nadilaze svaku žrtvu, uključivši i onu svoga vlastitoga života. Dajte nam, da budemo jaki, te nadvladamo sile skrivene u mraku, da ušutkamo lakovjerne budale, one koji se tove i obogaćuju kukavičlukom, one koji se izrugavaju ljubavi prema Hrvatskoj. Dajte nam snage srca i uma, koja će nam dopustiti da obranimo našu državu i očuvamo čistu i veledušnu našu

176). Premještaj Ministarstva prosvjete br. 30531 od 27. 8. 1937. realiziran je 18. 9. 1937, kad je Kostović nastupio na službu u Zagrebu.

²⁴ FS, Osobnik; Izvod iz službeničkog lista. Odlukom Ministarstva prosvjete br. 38406 od 19. 10. 1937. dodijeljen je šibenskoj gimnaziji gdje je nastupio 8. 11. 1937. i ostao do 13. 11. kada je razriješen jer je istom odlukom br. 38406 premješten u gimnaziju gdje je ostao do 15. 9. 1940. Iz VIII. položajne grupe, promaknut je u VII. grupu odlukom ministarsta S.n. II br. 2585 od 24.1. 1938.

²⁵ FS, Osobnik; U Zagreb na II. žensku realnu gimnaziju premješten je odlukom Banske vlasti br. 70817-II od 24. 8. 1940, a nastupio je 19. 9. 1940. Ministarstvo nastave NDH imenovalo ga je vršiteljem dužnosti ove gimnazije 19. 5. 1941. odlukom br. 4868, a razriješen je 30. 7. 1941 (vidi Osobnik i dopis ravnateljice te gimnazije dr. Mire Ille Jakovu Kostoviću od 30. 7. 1941, sve kod FS).

²⁶ FS, Osobnik; Dekret NDH, Ministarstvo nastave u Zagrebu, Odsjek za srednje škole 3, br. 23292-1941 od 18. 7. 1941. Stupio je na dužnost u Državnu I. klasičnu gimnaziju 30. 7. 1941, što je potvrdio svojim potpisom ravnatelj I. Rendeo. Odlukama Ministarstva nastave od 16. 9. 1941. br. 46984 i br. 46983 od 22. 9. 1941, a uz suglasnost Rač. dvora br. 24925 od 13. 9. 1941. promaknut je u Iv. polož. grupu 2. odnosno 1. stupnja. Status personalis et localis dioecesis Spalatensis et Makarskensis olim Salonitanae die 31 decembris 1941, Split 1942, str. 23. označuje ga samo kao profesora gimnazije u Zagrebu.

²⁷ FS, Osobnik; Odluka Ministarstva nastave br. 62977 od 23. 10. 1941.

²⁸ FS, Osobnik; najprije bijaše u šestom činovničkom razredu, a unaprijeden je odlukom Ministarstva prosvjete NDH 63839 od 16. 11. 1944, uz suglasnost Računskog dvora br. 63898-6-1944 od 10. 1. 1945. (vidi Rješenje Narodnog odbora Općine Čakovec, Odjel za prosvjetu i kulturu br. 07-5805/1-1958 od 9. 4. 1959, kod FS).

djedovinu, da vratimo Hrvatskoj njeno pravo lice viteza svih duhovnih vrednota, utočišta moralne veličine i dostojanstva.”²⁹

Kako se ratni požar rasplamsavao, Hrvatska je sve više bila poprište mnogih žrtava i patnji, pa Kostović opisuje taj ratni Božić 1944. u zagrebačkoj "Spremnosti": "Naš hrvatski Božić od 1944. naliči bolje nego ikoli drugi na onaj Betlehema, koji je već u zametku sadržavao svu tragediju Muke. Onda se azijska okrutnost i rimska brutalnost natjecahu u barbarskoj gorljivosti. Ali su Irud i Cezar već davno pali u pepeo, dok je naša hrvatska, kršćanska vjera živa. Svekoliko udruženo barbarstvo neće moći ništa protiv nje, neće moći ništa protiv naše volje, da živimo... Hrvatski krajolik, sa svojom zemljom pokritom sniegom i sa svojim jelama posutim bjelkastim praškom, kakav li dekor Božića! ... Ali se barbarstvo ne zaustavlja pri tim pojedinostima, ono je vazda preziralo božanstveni i tajanstveni smisao i ono se razbjesnilo po hrvatskoj zemlji, gdje se svaki dan snieg crveni od krvi... Hrvatski narod u svom odporu, daje divan primjer te nevinosti, koja čini veličinu dječjeg srдца, koja u svemiru podržava nešto poezije i koja nalaže junačke slave... S kojom li se snagom nameće ta divna evanđeoska istina pred jaslama Božića, pred žrtvom na koju su pristali toliki naši, pred golemom žrtvom čitavoga jednoga malog naroda, vojske i pučanstva pomješano, pred žrtvom čitavoga jednog malog naroda, vojske i pučanstva pomješano, pred žrtvom koju je privoljela Hrvatska. Reći će se da Hrvatska nije bez grieha. Ali što to danas za nas važi kad sadašnjom bezazlenošću svoje stvari, kao i bezkrajnošću svojih bolova, Hrvatska ima pravo na povlastice mučeništva.”³⁰

Iz Zagreba na koncu rata bježi 6. svibnja 1945. i biva zarobljen kod Bleiburga. Prolazi martirij Križnog puta, a bijeg mu omogućuje u Varaždinu jedan partizan, njegov bivši učenik, te prelazi Dravu i dolazi u Mursko Središće, gdje se skriva kod jednog poznanika. Tada je zavolio Međimurje, svidio mu se ovaj kraj i povremeno ga je posjećivao, a kasnije će se u M. Središću i trajno nastaniti. Čini se da je nakon rata, tijekom godine 1945. bio profesorom odnosno ravnateljem ženske gimnazije u Zagrebu, u Savskoj ulici, jer je umirovljen 6. studenoga 1945.³¹ Usprkos tome, povremeno i dalje radi kao profesor na raznim vjerskim školama u domovini. U Biskupskoj klasičnoj gimnaziji u Splitu predaje nekoliko jezika (latinski, francuski, talijanski, hrvatski, engleski i ruski), počevši od šk. g. 1946/47. pa do šk. g. 1955/56.³²

²⁹ Jakov Kostović, *Onima kojih više nema. Hrvatski dušni dan*, Spremnost, II, 31. 10. 1943, br. 88, str. 3.

³⁰ Jakov Kostović, *Bol i radost*, Spremnost, III, 1944, br. 149-150, str. 1-2.

³¹ Usmeno priopćenje Franje Srše; FS, Umirovljen 6. 11. 1945. rješenjem Ministarstva prosvjete NRH br. 3329/1950 od 30. 1. 1950 (vidi rješenje Narodnog odbora Općine Čakovec, odjel za prosvjetu i kulturu br. 07-5805/1-1958, Čakovec dne 9. 4. 1959.

³² Profesorom je imenovan odlukom Ordinarijata br. 1603/46 od 16. 9. 1946. (nastupio na rad 1. 10. 1946, a ostao do 30. 9. 1956. (FS, Potvrda Bisk. Klas. Gimn. u

S obzirom da je ljeti 1956. bio insceniran proces protiv splitskoga sjemeništa i bogoslovije (usp. niže navedeno sjećanje prof. Slavka Kovačića), te da im je bila izrečena kazna zabrane djelovanja, Kostović je na vlastitu molbu razriješen profesure i prelazi u Hrvatsku klasičnu gimnaziju Biskupskog sjemeništa u Pazinu s danom 1. listopada 1956. i ostaje predavati dvije školske godine i to 1956/57 i 1957/58.³³ tj. do 30. srpnja 1958.³⁴ Kratko je vrijeme uživao nanovo umirovljenički status, jer je 1. rujna 1958. ponovo stupio u radni odnos u svojstvu profesora njemačkog jezika s punim radnim vremenom u srednjoj Ekonomskoj školi u Čakovcu.³⁵

Konačno umirovljenje dočekao je godine 1963. u Murskom Središću, gdje dane provodi u znanstvenom radu, okružen knjigama, prevodeći Tacita i druge klasike.³⁶

Profesorsku službu obavljao je zdušno punih tridesetšest godina, postigavši vrijedne rezultate; kao odgojitelj brojnih generacija bogoslova i drugih učenika, te kao vrijedan znanstvenik objavljujući svoje priloge u mnogim predratnim i poratnim časopisima i novinama. Arhivski podaci malo nam mogu reći o njegovu nastavničko-prosvjetnom radu. Jedini pravi izvor o Kostoviću kao predavaču mogu biti pismena i usmena svjedočenja njegovih učenika, u čijem je sjećanju ostao kao oličenje odgojiteljske i roditeljske skrbničke odanosti i dobrote. Jedno od takvih je i sjećanje koje nam je ustupio dr. Slavko Kovačić, profesor na Teologiji u Splitu, a nosi nadnevak 6. listopada 1994: "Upravo se navršilo 45 godina od mog prvog susreta s

Splitu br. 16/59 od 2. 4. 1959, akt biskupa Frane Franića br. 1614 a/1956 od 30. 9. 1956. kojim razrješava dužnosti profesora Kostovića, Rješenje Narodnog odbora Općine Čakovec, kao u bilj. 30). Navedene jezike predavao je kako slijedi: Latinski od 1946/47-1954/55, francuski od 1922-24, 1947/48-1955/56, talijanski 1922/23-1923/24, hrvatski od 1923/24, 1946/47-1948/49, engleski od 1946/47-1948/49 i ruski 1948/49 (290 godina klasične gimnazije u Splitu, 1700/1990, Split 1990, str. 525.

- ³³ FS, Odluka o imenovanju Apostolske administrature u Pazinu br. 151/56 od 29. 9. 1956 (potpisana od biskupa Dr. Dragutina Nežića); Potvrda br. 48/58 ravnatelja Hrvatske klasične gimnazije Biskupskog sjemeništa Pazin, Bože Milanovića od 26. 6. 1958. O procesu protiv splitskog sjemeništa i bogoslovije vidi članke: Otpočela rasprava protiv dr. Pilepića, Ostojića i dvojice bogoslova, te izrečena presuda dr. Pilepiću, Ostojiću, Maslaču i Luetiću, u: *Slobodna Dalmacija*, 14, 26. 7. 1956, str. 2; 31. 7. 1956, str. 2; 2. 8. 1956, str. 2. Visoka teološka škola dobila je zabranu rada 8 godina, a sjemenište 6 godina.
- ³⁴ FS, Akt Apostolske administrature u Pazinu br. 103/58 od 25. 6. 1958. kojim se razrješava dužnosti (vidi Rješenje Narodnog odbora, kao u bilj. 30).
- ³⁵ FS, Rješenje Zavoda za socijalno osiguranje Čakovec br. MS-1382 od 7. 9. 1959. iz kojeg se vidi da mu je rješenjem Zavoda za socijalno osiguranje Pula prevedena osobna mirovina od 12.450 din za radni staž od 27 godina i 243 dana, a jer se opet zaposlio u Čakovcu, pripada mu od priznate mirovine (13.450) iznos od 6.725 din tj. 50%. U svezi s natječajem za prosvjetne radnike (NN 16/58 od 25.4. 1958), rješenjem Narodnog odbora Općine Čakovec, Odjel za prosvjetu i kulturu br. 07-5805/1-1958 od 9. 4. 1959. J. K. primljen je u državnu službu u zvanju profesora I. vrste IV?I. plaćevnog razreda, sa osnovnom mjesečnom plaćom od din 38.100, te položajnom plaćom od 12.200 din.
- ³⁶ Antun Hrustek, op. cit.; *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji*, Zagreb 1974, str. 234.

dr. Jakovom Kostovićem. Bilo je to školske godine 1949/50, kad sam bio dječak od 11 godina i čak prvog razreda ondašnje osmorazredne klasične gimnazije u splitskom sjemeništu. Kostović je tada bio redoviti profesor u sjemenišnoj gimnaziji, ali nije ništa predavao u momu prvomu razredu, pa ni slijedećih dviju godina, kad sam bio drugaš i trećaš. Uza sve to njegova neobična pojava ostala mi je u živomu sjećanju već iz tih prvih godina. Stasom je bio tek nešto viši od prosječno visokih ljudi, prilično vitak za svoje godine (upravo je navršavao pedesetčetvrtu). Nama đacima bio je sasvim neobičan, ne po tomu što je bio ćelave glave, nego po tomu što je ostatak kose oko glave svako jutro brižno izbrijavao, tako da se ona sjala poput ogledala. Neobičan je bio i po donekle ubrzanom hodu i savim svojstvenom držanju. Sretali smo ga na sjemenišnom stubištu ili hodnicima u rano jutro, nekako oko 5,45 sati, kad je svakodnevno žurio u kapelu časnih sestara, da tamo služi najraniju misu. Mi smo se đaci radnim (školskim) danom ustajali također rano, u 5.30 sati, kako bismo već u 6 započeli jutarnju pobožnost, a zatim prije škole stigli ponoviti gradivo i spremni ući u razrede. Poslije smo ga susretali na školskim hodnicima. Pratio ga je glas naročite učenosti i izvanrednoga poznavanja klasičnih i romanskih jezika. Njegov doktorski naslov pojačavao je naš osjećaj naročitoga poštovanja, jer drugi gimnazijski profesori, premda mnogi od njih vrlo cijenjeni, ipak nisu bili doktori. Međutim, đaci iz razreda, kojima je predavao, izrazima divljenja njegovoj učenosti dodavali su priče o njegovoj neobičnosti, zapravo o stanovitom blagom obliku čudaštva. Prema đaćkom mišljenju, to je čudaštvo bilo tipično za pomalo genijalne profesore, pa ni njemu nije krnjilo, nego čak povećavalo ugled. Spominjao se uvijek njegov prijevod Tacitovih Anala, objavljen mnogo godina poslije toga, kao veliko ostvarenje, jer uvijek se isticalo, da je Tacit od svih latinskih pisaca najteži za prevođenje.

Zbog svih tih doživljaja i priča, s najvećim smo zanimanjem napokon i mi, kao učenici IV. razreda sredinom rujna 1952. dočekali njegov prvi sat francuskog jezika. Poslije nam je u V. i VI. razredu predavao još i latinski, tako da je tada imao u našem razredu svega skupa sedam sati tjedno. Svojom neobičnošću izgleda, držanja, govora, reakcija upravo nas je zabavljao. Brzo smo uočili njegovu slabost, te na razne načine uspijevali odgađati ispitivanje. Najlakše ga je bilo zabaviti preko sata nekom zanimljivom knjigom s područja književnosti, po mogućnosti novijim izdanjem. Pronašli bismo je, te stavili na klupu, onu najbližu katedri, da je, čim dođe i upiše sat, opazi. On bi sišao, uzeo je, stao listati i čitati, a vrijeme je, na naše opće zadovoljestvo, odmicalo. Koji put bi ga tek znak zvona za završetak sata u tomu prekinuo. Na brzinu bi zadao slijedeću lekciju i otišao iz razreda. Nekad se i ne bi dao prevariti, pa bi ispitivanje ipak došlo na red. Za razliku od drugih profesora, pravio se da ne vodi računa o tom tko preko službene školske zadaće zaviruje u školske priručnike. Međutim, zbog toga bi pri ocjenjivanju općenito uzeo stroži

kriterij, pa smo opet bili na istomu, kao i da nismo 'švercali'. Jednom je neki đak iz našega razreda, kojemu nije nikako išao latinski, prepisao glavninu zadaće od susjeda odlikaša, a onda pri koncu namjerno napravio nekoliko pogrešaka i par rečenica ostavio neprevedenih, računajući da tako neće izazvati sumnju, a dobit će poželjnu 'dvicu'. Kojega li neugodnog iznenađenja, kad je jednoga od slijedećih sati profesor podijelio ocjenjene zadaće, pa taj đak u svojoj ugledao ocjenu odličan (susjed od kojega je on 'krao', imao je toga puta samo vrlo dobar!). Iznenađeni slabi latinaš požurio je odmah do katedre i rekao: 'Profesore, niste opazili ove pogreške!' Kostović ga je tu i čekao, pa je trijumfalno uzviknuo: 'Evo ga! Jeste li to ikad čuli? Ovaj želi manje.' Sličnih posebnosti i neočekivanih reakcija, bilo je mnogo. S tim nam je razbijao školsku monotoniju, a zgodno je dolazilo onim đacima koji su profesore volili oponašati. Jedan od Kostovićeovih posebnosti bila je i ta, da je znao na živ način očitovati svoje osjećaje i misli. Nikad neću zaboraviti prvo jutro nakon izbijanja krize oko pitanja državne pripadnosti Trsta. Po noći je provedena iznenadna mobilizacija, za što mi još nismo znali, a nekako prema svanuću čuo se na ulici pojačan promet i neka neobična vika. Poslije našeg ustajanja, mogli smo razabrati povike komunističkih aktivista protiv talijanskih političara, ali i protiv pape. Nisu izostale ni prijetnje domaćim 'popovima', jer su tobože za Italiju. Poslije doručka, onako zbunjeno, ušli smo u razrede i čekali početak nastave. Moj razred je prvoga sata baš trebao imati francuski. Već je prošlo možda i destak minuta od kada se zvono oglasilo za početak, a profesora još nije bilo. Kad eto najedamput ulazi, te sav uzbuđen kaže: "Što čekamo? Zastave na koplja i idemo!" Kamo? - pitali smo se mi. Domalo je ušao direktor, prof. don Rafo Radica, i objasnio da idemo na prosvjedni zbor protiv pripajanje Trsta Italiji. S nama su išli naši sjemenišni odgojitelji. Kostovića smo u mnoštvu skupljenom na splitskom Trgu Republike odmah uočili po njegovoj obrijanoj glavi. Spontano je i žestoko tada i uvijek reagirao na talijansku iredentističku politiku, koja je dalmatinske Hrvate ugrožavala od njegove mladosti. Spor oko Trsta, tada se općenito doživljavao kao iredentistički nasrtaj.

Sjemenište je bilo neprestano pod okom zloglasne srbokomunističke UDBE. Moralo se računati s ubačenim đacima doušnicima. Stoga je bilo opasno očitovati 'hrvatski' osjećaj. Drugi profesori i odgojitelji u tomu su strogo mjerili riječi. Dakako da smo mi uza sve to nekom posebnom intuicijom doživljavali njihovu ljubav prema narodu i hrvatskoj domovini, te ju snažno upijali. Kostović se ni u riječima nije uvijek uspijevao suzdržati. Zaletila bi mu se kakva 'politička' (domoljubna) riječ i rečenica. Tako nam je, npr. na 40. obljetnicu Matoševe smrti, ne vodeći računa da predaje francuski, a ne hrvatski, cijeli sat govorio o njegovoj poeziji i prozi, a usput s posebnom toplinom o njegovu vatrenom hrvatstvu.

Da oprez ostalih profesora nije bio bez razloga, pokazalo se ljeti godine 1956, kad je bio insceniran proces protiv splitskoga sjemeništa i

bogoslovlje. Na optuženičku klupu svršio je naš mladi profesor povijesti i zemljopisa don Zdravko Ostojić, kojega su neki daci, preparirani od UDB-e, lažno optužili za tobožnje 'ustaške' izjave, premda je on u govoru bio najsuzdržaniji, te se uvijek strogo držao školskoga gradiva. On je bio osuđen na više godina strogoga zatvora, a sjemeništu i Biskupskoj klasičnoj gimnaziji bila je izrečena kazna zabrane djelovanja. Profesori i daci morali su se poslije toga razići i potražiti utočište u drugim sjemništima i gimnazijama. Kostović je tako najprije dospio u pazinsku sjemnišnu gimnaziju, a zatim je otišao u Međimurje, gdje je provodio dane kao umirovljenik i gdje je umro. Mi, njegovi daci iz splitskog sjemeništa, dugo smo u prigodnim susretima i razgovorima prepričavali zgone i nezgone s njegovih satova. Ponekad to dođe na red i sada, poslije toliko godina, iako ga poslije davne i burne 1956. godine više nikad nismo vidjeli, ni živa, ni mrtva."³⁷

Mladi profesor Jakov Kostović, javlja se u splitskim listovima *Renesansa* (1921) i *Jadran* (1922, 1923), te u zagrebačkoj *Hrvatskoj prosvjeti* (1923) feljtonima kao i zanimljivim prikazima francuskih i talijanskih pisaca, te dojmovima iz svojih studentskih dana. Piše eseje o većem broju francuskih poznatih i manje poznatih pisaca, te o drugim europskim književnicima i objavljuje u ondašnjim zagrebačkim novinama i časopisima: *Seljačke novine* (1930), *Spremnost* (1943, 1944), *Hrvatska revija* (1944, 1945), a u poraću u *Maruliću* (1973), te *Crkvi u svijetu* (1968).

Desetljeća svojega života utrošio je na proučavanje stranih jezika. Bio je pravi poliglot, obdaren rijetkim darom, znao je mnoge jezike. Govorio je francuski, njemački, talijanski, latinski, a služio se još i engleskim, španjolskim, starogrčkim i ruskim.

"Bio je jedan od rijetkih konverzatora, pače bih rekao, bio je urešen darom pravog umjetnika konverzacije dajući svemu čega se doticao svoju vlastitu obojenost i poetsku fluidnost, nikada pri tom ne očitujući težnju da se nad predmet akademski nadvisi, ili da ga ironizira, obavije cinizmom, poput mnogih kozerskih profesionala i šupljih kavanskih cinika. U tome je bio rijedak, zaista izniman."³⁸

Posjedujući fenomenalnu radnu energiju i disciplinu, radeći marljivo i uporno godinama, prevodi za *Hrvatsku prosvjetu* iz djela Byrona, Longfellowa, Melloya i Cardela. S francuskog je preveo pjesme Paula Claudela, *Saint Augustina* od L. Bertranda i *Le voyage du Centurion* od E. Psicharija, s engleskog djela Keatsa, Byrona, Dante Gabriella Rosettija.³⁹ "Kasnije se, doktorirajući, približio klasičnoj latinskoj literaturi, što je u njegovu radu preotelo i prvenstvo, iako se nikada nije odrekao francuske književnosti, pišući rasprave i

³⁷ Sjećanje dr. Slavka Kovačića od 6. 10. 1994.

³⁸ Zvonimir Bartolić, *Za vuglom provincija*, Čakovec 1978, str. 294.

³⁹ Antun Hrustek, op. cit.; Osobnik.

prevodeći pojedine francuske pjesnike do konca života. No, ako bismo danas željeli odrediti ono po čemu se dr. Jakov Kostović trajno upisao u djelatnike i graditelje hrvatske književne kulture, onda to neće biti njegovo do divljenja uporno i neutrudivo bavljenje francuskom književnošću, nego njegovi prijevodi s latinskog jezika. Tacitovi Anali u njegovom prijevodu na hrvatski objelodanjeni godine 1970. to najbjelodanije potvrđuju. Mnogima se, kada se taj prijevod pojavio, činilo pomalo nerazumljivim da se jedan prijevod obasiplje tolikim pohvalama... za koje su nekoji (prof. Vladimir Vratović) ustvrdili da predstavlja renesansu klasika u Hrvatskoj.⁴⁰

Ovo poznato djelo iz rimske povijesti prvi put je hrvatskoj javnosti predstavljeno u cjelovitom izdanju Matice hrvatske u vrsnom i znalačkom prijevodu dugogodišnjeg profesora klasičnih jezika. Ideju da se prihvati ovog zamašnog posla, koji je trajao više od deset godina, dobio je još za vrijeme svog boravka u Bologni gdje je stanovito vrijeme bio lektor hrvatskog jezika, kada je imao mnogo slobodnog vremena i upravo tamo 'osjetio' rimskog pisca, osjetio da će moći njegovo djelo dostojno pretočiti na naš jezik.⁴¹

Kao što smo vidjeli, na ovom opsežnom djelu radio je dugo vremena, bruseći i dotjerujući rečenice pedantno i vješto, a kao putokaz služio mu je nenadmašni stilist A. G. Matoš i francuski pisac Chautobriand od kojih je mnogo naučio. Svoj je prijevod najprije pisao olovkom, a zatim je to prepisivao tintom, zadržavajući se na svakoj rečenici toliko dugo dok nije našao "pravu" formu, najbolji poredak riječi. "Uspio je zato otkriti tajne Tacitova jezika i stila, pronaći sadržajnu i umjetničku nit velikog majstora, i što je jednako važno, znao je pretočiti i prenijeti u svoj prijevod svu onu tacitovsku jezgrovitost i ljepotu. Uspio je, naime, sačuvati onaj klasični ton, stilsku teksturu i pripovjedačku jasnoću tako da se i u prijevodu osjeća sugestivnost i zvuk Tacitova jezika. Zahvaljujući spremi prevodioca, njegovu izvrsnom znanju latinskog jezika i mentaliteta, hrvatsko je općinstvo dobilo sadržajno i poetski vjeran prijevod Tacitovcih Anala 'Ab excessu divi Augusti'. Dobar znalac rimske književnosti i povijesnih prilika, dr. Kostović je u svojem prijevodu Anala napisao također vrijednu studiju o Tacitu i njegovu djelu. Iznio je tu, zbijeno i sažeto, sve što se danas može kazati o starom povjesniku i piscu."⁴²

O trudu Jakova Kostovića, riječi hvale izražavahu mnogi kritičari. Mirko Tomasović ističe: "U našem je slučaju Jakov Kostović... primjerno izvršio zadaću nadmašivši u mnogo čemu dosadašnje hrvatske prevoditelje velikog klasika (Kurelac, Doroghy). Uz to valja pripomenuti da je Kostović, prvi u nas, ostvario kompletni prijevod

⁴⁰ Zvonimir Bartolić, op. cit.

⁴¹ Antun Hrustek, op. cit.

⁴² Dragi Džimbeg (Drago Šimundža), *Vrijedan prijevod jednog klasičnog djela*, Crkva u svijetu, VII, 1972, br. 4, str. 379.

Anala, poprativši ga i zanimljivim uvodnim esejom te veoma instruktivnim bilješkama. U njegovu izuzetno lijepom ostvarenju očituje se istančano poznavanje sintakse, duha i leksičkog bogatstva hrvatskog jezika. Tumačeći vjerno izvornik, on je, očuvavši neke specifičnosti Tacitove naracije, prijevodu dao i suptilni prizvuk drevnosti i latiniteta. Sve u svemu, Kostović je u Analima obogatio našu prijevodnu literaturu i po njima zauzeo dostojno mjesto u hrvatskoj tradiciji prevođenja znamenitih djela antičke književnosti, koja je tradicija od Maretića do B. Klaića dala vrijedne i za nacionalnu kulturu značajne rezultate."⁴³

Značajan Kostovićev prijevod što predstavlja "izvanredan događaj" u 1970. godini, koja će biti "zlatnim slovima zabilježena u povijesti hrvatskog prevodilaštva" istakao je i Vladimir Vratović: "Misaonu jezgrovitost i krajnju sažetost Tacitova izraza, prožetog pjesničkim koloritom, Kostović je reproducirao na najviše moguć uspješan način. Kostovićev je prijevod domišljen i proosjećan. Vrsna mu je osobitost i u bogatoj raznobojnosti dikcije i u zaobljenosti stilskog dojma i u gibljivosti hrvatske sintakse. I tekstom prijevoda, i lijepim prevodičevim uvodom, koji daleko nadilazi puku informativnost, vrlo obilnim i korisnim bilješkama i kazalom imena s tumačem, ova je knjiga dostojna rimskog autora i najboljih tradicija Matične zbirke 'Grčkih i rimskih klasika'."⁴⁴

Radeći četiri-pet sati dnevno na prevođenju Tacita, završio je tijekom 1971. prijevod "Historiae" i triju manjih radova istog autora: "Germaniae", "Agricolae" i "Dialoga" za čije izdavanje je također bila zainteresirana Matica hrvatska. Uz ovo interesantno štivo, u rukopisu su ostali i prijevodi Bertrandova "Sv. Augustina", Psicharijeva "Le voyage du Centurion", te njegov osvrt na Lurd - "Čudo Lurda".⁴⁵ Iz izloženoga vidimo da ne stoji tvrdnja prof. Petra Balte iz predgovora najnovijem izdanju "Germaniae" o nepostojanju uspjelog prijevoda ovog djela na hrvatski jezik poslije prijevoda M. Šupela.⁴⁶ Zvonimir Bartolić spominje i prijevod Aurelija Augustina.⁴⁷ Ovi, nažalost neizdani, a dogotovljeni prijevodi Tacitovih djela već se dvadesetak godina nalaze u Matici hrvatskoj u Zagrebu s kojom je nasljednik autorskih prava, Franjo Srša sklopio ugovor o izdavanju.

⁴³ Mirko Tomasović, *Tacitovo remek djelo na hrvatskom*, Dometi, 4, 1971, br. 4-5, str. 117; Isti, *Znamenito djelo u izvrsnom prijevodu*, Hrvatski tjednik, 1, 1971, br. 4 str. .

⁴⁴ Vladimir Vratović, *Renesansa klasika u Matici hrvatskoj. Tacit. Analī*, preveo Jakov Kostović, izdanje Marice hrvatske, Vjesnik, 31, 1970, br. 8558, str. 8.

⁴⁵ Ova tri rukopisa čuvaju se kod Franje Srše koji ih je nudio Kršćanskoj sadašnjosti, ali su rukopisi ležali neizdani 3 godine. Prema svjedočenju F. Srše.

⁴⁶ Cornelius Tacitus Germania, *Kornelije Tacit Germanija*, Verbum, Split 1993, str. 7. Osim ovog ponovljenog prijevoda izašle su i Historije u prijevodu Josipa Miklića (Latina et Graeca, Zagreb 1987).

⁴⁷ Zvonimir Bartolić, o. c.

Svojim prijevodima, osobito s latinskog jezika, Kostović je dao iznimno značajan prinos obogaćivanju hrvatske književne i povijesne kulture. "Zato, ako po onom što je do sada tiskano dr. Jakov Kostović po kvantitetu nije dostigao naše najplodnije prevoditelje, ipak njegovo ime, kad se govori o prevodilaštvu, treba stajati uz najpoznatija hrvatska imena prevoditeljske umjetnosti, kao što su Iso Velikanović, Mihovil Kombol, Tomo Maretić, Stjepan Ivšić, Olinko Delorko, Tito Strozzi, Nikola Šop, Josip Tabak, Zlatko Gorjan, Tomislav Ladan. To se pogotovo može reći kada se govori o prevoditeljima s klasičnih jezika, a što će se još više vidjeti kada se objelodane njegovi do sada netiskani prijevodi Tacita (*Historiae*) i Aurelija Augustina. U tom svjetlu valoriziran rad profesora dr. Jakova Kostovića, skromnog ali marnog književnog radnika, predstavlja iznimnu vrijednost za svaku kulturu koja želi biti otvorena spram dobrima svjetske kulture, pa mu tako s tog aspekta i pripada mjesto među onim ustrajnim hrvatskim književnim poslenicima koji omogućuju nikad previše brojne dijaloge među epohama i narodima."⁴⁸

Ovaj radišni i talentirani zaslužnik hrvatske kulture, preminuo je tiho kao što je i živio 20. studenoga 1974. u osamdestoj godini života, u Murskom Središću.⁴⁹ Pokopan je na mjesnom groblju zajedno s Elizabetom Levačić⁵⁰ i njezinim roditeljima. Na nadgrobnom spomeniku podignutom 1990. godine upisano je: Prof. dr. Jakov Kostović - hrvatski književnik i prevodilac. Po njegovoj vlastitoj želji, grob resi jednostavni betonski križ s natpisom: U križu je moje spasenje.⁵¹

KOSTOVIĆEVA DJELA:

1. *Iz moderne francuske književnosti. Francois Fabie*, Renesansa I, studeni 1921, br. 1, str. 6.
2. *Giovanni Papini "Storia di Cristo"*, Jadran, IV, 6. 12. 1922, br. 102, str. 3-4.
3. *Impresije iz Lurda. U svetom gradu*, Jadran, V, 6. 12. 1923, br. 60, str. 2.
4. *Karlo Zumstein, (Poeta rusticus)*, Hrvatska prosvjeta, X, 25. 6. 1923, str. 293-295.
5. *Louis Le Cardonnel*, Hrvatska prosvjeta, X, 1923, br. 2, str. 92-94.
6. *Sjećanja s praznika Lyon. Originalan grad Francuske*, Jadran, V, 25. 10. 1923, br. 54, str. 2.
7. *Sjećanja s praznika. Lyonska Akropola: Notre Dame de Fourviere*, Jadran, V, 3. 11. 1923, br. 55, str. 2-3.

⁴⁸ Isto.

⁴⁹ U Matičnoj knjizi rođenih navedena su dva datuma smrti, ali nadnevak 20. 11. 1974. potvrđuje i izravni svjedok njegove smrti, F. Srša.

⁵⁰ Časna sestra Elizabeta Levačić, umrla kolovoza 1974, s kojom je živio u zajedničkom kućanstvu.

⁵¹ Grob je uredio F. Srša. Jakov Kostović pokopan je, po vlastitoj želji, u svećeničkom odijelu.

8. *U njegovoj župi*, Seljačke novine, XIII, 1930, br. 52, str. 10.
9. *Onima kojih više nema*. Hrvatski dušni dan 1943. godine, Spremnost, II, 31. 10. 1943, br. 88, str. 3.
10. *Politička aktualnost Sv. Augustina*, Spremnost, II, 1943, br. 96-97, str. 16 i 20.
11. *Sjene ratnika i državnika. Šetnja drevnim hrvatskim kolegijem u Bologni*, Spremnost, II, 1. 11. 1943, br. 36, str. 9-10.
12. *Paul Claudel*, Hrvatska revija, XVII, 1944, br. 2, str. 97-107.
13. *Henri Gheon (5. 3. 1875 - 16. 6. 1944). Hagiografski značaj njegova djela*, Hrvatska revija, XVII, 1944, br. 11-12, str. 610-615.
14. *Charles Peguy. Njegov život i njegovo djelo*, Hrvatska revija, XVII, 1944, br. 8, str. 440-447; br. 9, str. 502-505.
15. *Bol i radost*, Spremnost, III, 1944, br. 149-150, str. 1-2.
16. *Francois Mauriac. Zlo i dobro u njegovim romanima*, Hrvatska revija, XVIII, 1945, br. 1-2, str. 46-56.
17. *Hodočasnik apsolutnoga. Povodom pedesetgodisnjice smrti Leona Bloya I*, Crkva u svijetu, III, 1968, br. 1, str. 27-37; *Hodočasnik apsolutnoga. Povodom pedesetogodisnjice smrti Leona Bloya II*, Crkva u svijetu, III, 1968, br. 2, str. 47-55.
18. *Charles Peguy. Povodom stogodisnjice rođenja*, Marulić, 6, 1973, br. 3, str. 47-54.
19. *Tacit. Anali*, preveo Jakov Kostović. Uvod, str. 5-25, J. Kostović, Bilješke str. 445-549, Kazalo imena s tumačem, str. 553-643, priredio J. Kostović, Matica hrvatska, Zagreb 1970.

LITERATURA: Z. Bartolić, *U Murskom Središću umro je hrvatski prevoditelj Tacita*, Za vuglom provincija, Čakovec 1978, str. 249-295; D. Džimbeg (D. Šimundža), *Vrijedan prijevod klasičnog djela (Tacit. Anali*, preveo Jakov Kostović, Matica hrvatska, Zagreb 1970), u: *Crkva u svijetu*, 7, br. 4, 1972, str. 378-380; A. Hrustek, *Život uz knjige*, Medimurje, br. 877, 10. ožujka 1971, str. 9; M. Tomasović, *Tacitovo remek-djelo na hrvatskom (Tacit. Anali*, preveo J. Kostović, Matica hrvatska, Zagreb 1970), *Dometi*, 4, br. 4-5, travanj-svibanj 1971, str. 117; M. Tomasović, *Znamenito djelo u izvrsnom prijevodu*, *Tacit. Anali*, preveo J. Kostović, Matica hrvatska, Zagreb 1970, u: *Hrvatski tjednik*, 1, br. 4, 7. svibnja 1971, str. 14; V. Vratović, *Renesansa klasika u Matici hrvatskoj*, *Tacit. Anali*, preveo J. Kostović, Izdanje Matice hrvatske, *Vjesnik*, 31, 15. prosinca 1970, *Kultura* utorkom, br. 8558, str. 8.